ԲԻԲԱԿՆ
ԼՈՒՍՈՓԻՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ, ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

Ե. ՏԱՐԻ | ԹԻՒ 113 | 2¼ ՄԱՐՏ 1887

1. Բիւրակն առ այժմ ամիսը երկու անգամ կը հրատարակուի։ — 2. Տարեկան գինն է ամեն տեղւոյ համար 2½ արծաթ մէնիս, թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ ըլլալով։ — 3. Չեռւէ կը ծախուի հատը 2 դահեկան։ — 4. Բաժանորդ գրուիլ ուզողներ դիմելու են կամ իրենց հասցէն դրկելու են ու խմբագիրն ի Գրատուն Փարիզու Յակոբեան խաչ թիւ 13,14։—5. Բիւրակնի վերաբերեալ ամենայն գրութիւնք եւ բաժանորդական վճարումնք պէտք է ուղղել առ խմբագիրն։ — 6. Անվճար հատակ կամ ո եւ է գրութիւնք չընդունուիր։— 7. Տասն օրինակի համար բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ ձրի կը տրուի։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ազատեալ մարմարիոնն. — Ժամանակ. — Պոմպէի. — Մեծն Աղեքսանդր. — Անկլիքան եկեղեցւոյ եկամուտը. — Հին Բաբելոնի անցեալն եւ ներկան. — Միասուածեան գաղափարի հնութիւնն. — Երկրագործութիւն. — Մարտ. — Ազգային. — Քաղաքական. — Նոր հրատարակութիւն

ԱԶԱՏԵԱԼ ՄԱՐՄԱՐԻՈՆՆ

*Իտալիոյ Ֆլորէնցա քաղաքին մէջ արուեստի վճռելի դատ մը կայ որ ամեն տեղոյ վրայ անջնջելի տպաւորութիւն մը կը թողու։ Սա է այն հիւանդանոցմարմարեայ արձանն որով Միքայէլ Անճէլոյ, մեծ քանդակագործը, կը ներկայացնէ ղեռւաստին Դաւիթ, և որ կը կենայ դեղարուեստիս Ակադեմիոյ պայծառափայլ դիմելին ներքեւ։ Ողջոյն Իտալիոյ մէջ լեռնուս արուեստի ոչ մի գանձերէք այնքան խոր տպաւորութիւն կրնէ տեղնեղուն վրայ։ Դաւիթ, հովիւ պատանին, կանգնած է՝ անյողդողդ կերպիւ ոտքը դետինը դրած, սակայն իր ամբողջ մարմինն յետս ձգած, որպէս թէ թափ մը տալու իր ահ ձեռքին մէջ ամրապէս բռնած քարին, որ մէկ վայրկենէն պիտի որանայ դիւր դարձ կատարելու։ Ձախ ձեռւոյ մէջ կը բռնէ պարտատիկը այնպիսի մարդու մը դիրքով որ կը տեսնէ թէ վայրկեան մ'իսկ պէտք չէ կորուսանել։ Ակօսակալ ճակատն և աչերն ուշի ուշով հատատակալ հակային վրայ՝ (քանդի աչաց բիւրի ծիածանն, իսկ քանդակեալ է, և զարմանալի ջօրութիւն մը կուտայ նայուածքին) ցոյց կուտան թէ դիտակ է ճգնաժամին — պիտակ է թէ ողջոյն Իսրայէլ չունչը բռնած կը սպասէ. բայց նորա ամրափակ շրթունքն ևս կը յայտնեն թէ բոլոր Իսրայէլի Աստուածը ի ներքուստ կը զօրացնէ զինքն։ Զարմանալի չէ որ երբ առաջին անգամ քաղաքը վար առնուեցաւ այդ արձանէն, երեք հարիւր յետոյ տարի յառաջ, կարի անհնաման տպաւորութիւն մը յառաջ բերաւ բոլոր արուեստի սիրահարաց վրայ։ Մեծ քանդակագործն վարպետ ձեռքը այս քարին աւելի կենդանու-

թիւն աւելած է քան որչափ կը դրանուի աղօթական մարդկան մէջ։ Մարդ դրեթէ կը զարմանայ, երբ կը դիտէ դէպատակի դիւցազունը, որ այնքան կը յուզադէ մահացու քարին արձակումը։

Բայց արուեստի այս աքանչելիքը պատմութիւն մը ունի։ Այն քարի կոճղը, յորմէ Անճէլոյի հրամայող ձեռքը ի դուրս կոչեց զայն՝ նախապէս ենթարկուեցաւ այժմ անծանօթ և ամենայնիւ անհմատ արուեստագործի մը քանդակիչ դլխին։ Մարմարիոնը կտրտելով և պատառելով՝ կը կարծուէր թէ աւերեր էր զայն, հետեւապէս երեսի վրայ թողած էր այն ինչ անարժէք էր։ Անատրակտոս որմնհետեւ ախնուպոն Մարմարիոնի ահագին և մեծարժէք զանգուած մ՚էր այն — շատ արուեստագէտ մեծ եռանդեամբ նայած էին անոր վրայ, խորհելով թէ թերեւս հնար էր ազնուութեան կամ դեղեցկութեան պատկեր մը ի դուրս բերել անկէ, և յետոյ յուսահատութեամբ դարձեր դնացեր էին։ Զի Բարբարայի մարմարիոնը այնքան թանկագին էր որ ոչ ոք կը համարձակէր չափէ աւելի վատնել անոր տաշեղներեն։ Ֆիորէնցայի մէջ կային բազմաթիւ քանդակագործք որք կատոյ էին չհնել փոքրիկ դործ մը թանձրացեալ ազնուականութեան այս ղանդուածէն։ Բայց ոչ, պէտք է ըսատէ այն ուղեղի մը և ձեռքի մը որ կարող են ամբողջը դործածել մէկ մեծ նպատակի մը համար, նոյն իսկ անոր աւերեալ և խեղաթիւրեալ վիճակին մէջ։

Բոլոր այս պատմութեան մէջ ինչ մեծ դաս մը կայ ամեն Քրիստոնեայ աշխատաւորի համար — ամեն իր նմանին սիրոյին համար։ Բանի մարդկային հոդիք, յորս կան չքեղ կարելիութիւնք, կիսով չափ աւերած են սակաւ կամ ոսորին ձեռքէ մը, երբ դեռ վարպետ ձեռք մը դրուած չէ անոնց վրայ։ Պատկեր դաստիարակութիւն մը խեղաթիւրած է զայնս. ծնողական սխալութիւնն աւերած է անոր համեմատութիւնը. անագորոյն բաղդ մը ճնշած է լաւագոյն ընդունակութիւններն. վարձութիւնն նորա յաւերդոյն ընդունակութիւններն յերեւան բերած է։ Աստ պակասութիւն մը, անդ չափազանցութիւն մը ձեւ ըրած են զայն։ Եւ այսպէս, աւերեալ, բեկեալ և անարդեալ, կը թուի թէ ոչ իմիք պիտոյ է։ Աչխարհ, իւր անտրտութեամբ այսպիսի հոդի մը քանի մը օգտակար չկրնար ընել։ Զանոնք կը մերժէ իրենց յանցանաց և կամ պակասութեանց համար։ Վնասեալ մարմարիոնէն ոչինչ կրնայ յուսալ բերել։ Մարդիկ սովորաբար հատուած չունին աւերեալ կամ մնըրեալ անձանց բարեկարդութեան համար։ Այսպէս չէր սակայն, այն Սկովտիայի Բրիատոնեայ մայրն, որ դուստր, տունը թողլով և ընտրելով իրեն համար ղեղծ կեանք մը Լ՚անտոն, որտեղեկ վիճակի մէջ ձգեր էր զնա։ Բայց յետոյ լսելի խայթէ տանջուելով և վերադառնալով ի տուն, որչեր էր որ գիշեր առեն հանի անդ, որպես դի իւր վաղեմի խաղակիցներն դինքն չի ճանչնան փողոցին մէջ։ Բայց, որչափ որ ուշ էր ժամանակն, ի մեծ զարմացումն իւր անակնի մէջ լոյս կը վառէր։ Եւս առաւել հիացաւ, երբ տեսաւ որ դուռը կղպեալ չէր, և երբ ներս մտաւ, իւր մայրը դոհանալով զԱստուծոյ, ընդունելց զնա իւր գրկաց մէջ։ «Զայդ դուռն, զաւակս»

ըսաւ մայրը, տեսնելով աղջկան զարմացումը, «ընաւ չկզպիցի, եւ զայդ լայս ամէն գիշեր վառեցի յորմէ հետէ դու մեկնեցար։»

Աստուած միայն իւր անհուն ճարտարութեամբ եւ վերանորոգիչ կարողութեամբ կը չինէ զիւր պատկերը այն հոգւոյ մէջ, զոր աչխարհ, մոլորին եւ սատանայ ապերչացուցած են։ Մարդիկ արհամարհանօք ցոյց կուտան Քրիստոնեայ հաւատացեալ մը յորում պատկերն դեռ եւս անկատար է։ Ընդէր պիտի չլինի անկատար, երբ կը չինուի նիւթէ մը որ խեղաթիւրեալ եւ ապեւացեալ է։ Անճելյի անմահ գործոյն վրայ հիացողը քալ գիտեն թէ կատարեալ չէ այն, թէ չէ այն որ լինչ պիտի լինէր, եթէ չինուէր քարահանքէն նոր բերուած մարմարիոնէ։ Բայց նոյա հիացումը եւ Անճելյի փառքն ասոր մէջ է՝ որ այսքան կատարելութիւն յառաջ բերուած է այնքան ապեւութենէ։ Դոհանամք զԱստուծոյ այն յանչախս աւելի ազնիւ գեղեցկութեան համար զոր յառաջ կը բերէ մարդկային հոգւոյ մէջ յանչախս աւելի յոռի ապեւութենէ մը։ Եւ, նայելով դէպ յապագայն, ցնծամք հոգւոյ այն զարգացմանն համար, յորմէ զուրկ է քանդակեալ կարծր մարմարիոնն, և որով հոգին կարող է հասնիլ նոյն լինքն Գաբրիէլի երկնային գերազանցութեան։

Այն՝ որ պատրաստ է լինել ընդունարան ճշմարտութեան, կը նմանի սերման պատրաստուած պարարտ հողին ընդ որ միանալով սերմն, կը ծնի տունկ որ տակաւ կը պսակուի զեղեցիկ ծաղկովք եւ պտղովք։

ԺԱՄԱՆԱԿ

Նոքա որք իրենց ունեցած մեծ կամ փոքր դրամագլուխն փոխանակ խոհեմութեամբ և աչալրջութեամբ շահագործելու որ և է գործոյ մը մէջ, կը նախին և ծայրէն կսկսին ուտել, քիչ ժամանակ անցնելէ յետոյ անշուշտ պիտի ողբան իրենց այդ ըրածին վրայ, երբ դրամագլուխն սպառելով «աղքատութիւնը ճամբորդի պէս ու կարօտութիւնը՝ սպառազինեալ մարդու պէս գայ» անոնց վրայ։

Ժամանակն շատ մեծ արժէքաւոր դրամագլուխ մ'է որ մարդուս տւանդուած է գայն խոհեմութեամբ և աչալրջութեամբ գործածելու համար։ Ժամանակի դրամագլուխն այսու կը տարբերի նիւթական դրամագլուխէն որ անհնարին է պահել գայն և վերջը գործածել։ Եթէ ներկայ վայրկեանը չգործածեր ո եւ է մէկն յօգուտ անձին և յօգուտ ընկերին՝ կորսուած է այն յայնժամ եւ դարձեալ ձեռք չբերուիր, արկղին կամ գրպանին մէջ չգտնուիր այն։ Ով որ գիտէ ժամանակի արժէքն և սովրած է և կրնայ միշտ զանիկայ գործածել օգտակար կերպով, ապահով Ծող ըլլայ որ յետին կարօտութեան մէջ պիտի չկինայ երբեք եթէ շատ հարուստ մէկն ալ չըլլայ։

Կը տեսնենք մարդ մը որ ամենայնիւ քաջառողջ վիճակի մէջ է, բայց ինքզինքըն այլոց կարեկցութեանն առարկայ կը կարծէ, չաշխատիր իւր հացը կամ ապրուստը իւր ճակատին քրտինքովը ճարելու՝ այնպիսին ով ալ որ ըլլայ, մեղանչող մ'է Աստուածային անկողմնակալ օրինաց դէմ որ կըսէ, «Երեսիդ քրտինքովը ուտես քու հացդ։»

Այդ անձ ժամանակին արժէքը գիտցած չէ երբեք, և այս մասին իւր ունեցած տգիտութիւնն է իւր Ջշուառութեան պատճառ. և տգիտութիւն ալ արդիւնք է իւր ծուլութեան և դանդաղութեան։

Այս վիճակ ինչ մեծ կորուստ պատճառած է մեր երկրին ժողովրդեան. ժամանակն ատակ հաշուել և նորա ի նանիր վատնումն կորուստ համարել արդարև ոակրներուն ոյժ տուող զաղանիք մ'է և ցաւալի է որ ծածկուած է շատերէն։ Պէտք է որ մարդ ժամանակն իւր անձնական սեպհականութեանց կարգը դասէ, և ինչպէս արծուն կը կենայ և կը հսկէ իւր նիւթական սեպհականու, Միւնքն՝ այնպէս և ալ աւելի արծնութեամբ հսկէ իւր վայրկեաններն, ժամերն, օրերն, շաբաթներն, ամիսներն, ու տարիներն։ Թող իւրաքանչիւր ոք ընէ զայս, յայնժամ փորձով պիտի տեսնէ Թէ ինչ պիտի լինի արդիւնքն։

Շատ անգամ ամենաչնչին կորուստ մը մեր խաղաղութիւնը կը վրդովէ և զմեզ անհանգիստ կընէ, բայց օրեր, ամիսներ ու տարիներ զուր վատնած ատենները ինչու չ'վրդովիմք և անհանգիստ չըլլամք։

Շատեր կը փափաքին երկար տարիներու և կենաց տեւողութիւնը իրենց մեծ բան կը սեպեն, և իրօք ալ մեծ և փափաքելի բան է. բայց գիտնալ պէտք է որ կենաց և ժամանակի իրական չափը ոչ Թէ անոր տեւողութենէն, այլ՝ զայն գործածելու կերպէն կախեալ է։ Ըստ առաքելական բանի, ժամանակը գնել գիտցող միր և գործունեայ մէկու մը մէկ տարին, զայն չգիտցողին բազում տարիներէն աւելի արժէք ունի։

Երանի Թէ այս դաս մեր ազգին և մեր երկրին ժողովրդեան բոլոր նախնական դպրոցներէն սկսեալ մինչև ամենաբարձր վարժարանաց մէջ առաջին և ամենակարևոր տեղ մը բռնէր և ուսուցուէր, ոչ միայն բանիւ, այլ և արդեամբ։

Քարոզչին սիրտը պէտք է ըլլալ առատահոս աղբիւր, յորմէ հոսին կարեկցական զգացումներ և փրկարար խորհուրդք դէպի յունկնդիրս։

ՊՈՄՊԷԻ

Յաճախ սխալմամբ կարծուած է Թէ Պոմպէի, նման Հէրքիւլանոն քաղաքի, լաւայի հեղեղով մը ծածկուած է։ Եթէ այսպէս լինէր կարի դժուարին պիտի լինէր քաղաքը վերստին ի տես բերել պեղմամբ, և արդիւնքն ալ աննշան բան մը պիտի լինէր։ Մարմարիոնք ի կիր փոխարկուած պիտի լինէին, պըղինձք հալած, որմոց վրայ զծեալ նկարներն ջնջեալ, և փոքրագոյն կարասիք կորուսեալ հրային հեղեղովն։ Աւերումը կատարուած էր փուշոյ տարաիներով և հեղուկ ցեխի հեղեղներով, որք կաղապար մը ձեւացուցին, առարկայներն ծածկոյթի մը մէջ պահելով, և այսպէս պահպանելով զայնս վնասէ կամ փտումէ։

Այժմ ճարտար անձանց ու բազում գործաւորաց միջոցաւ այս փուշոյ, քարի և հողի պահարանն կը վերցուի, և անա քաղաքն գրեԹէ իր ամբողջութեամբն դարձեալ ի տես կուգայ իբր տասնևուԹ դար անոնց ներքև Թաղուելէն յետոյ։

Ի տես այս դարերով ծածկեալ քաղաքին մարդ խորին տպաւորութիւն մը կառնու Իտալական քաղաքաց կայսերութեան ժամանակներու շքեղութեան վրայ։ Ատ կը գտնեմք գաւառական քաղաք մը, երեսուն հազար բնակչօք, որ առատաբար ունի արուեստի գործեր և հեշտութեանց ու վայելմանց ամեն միջոցներն։ Տունք մեծաւ մասամբ փոքր էին, և փողոցք անձուկ էին, բայց Թատրոնք, հասարակաց բաղանիքներ, յաղԹական կամարներ, աղբիւրք և արձանք կարի բազմաԹիւ էին, Տանց որմերն զարդարուած էին նկարներով, ունէին աղբիւր և պարտէզ, որ Թէպէտ փոքր, ընտիր ճաշակաւ յարդարուած են։

Շատ հետաքրքրաշարժ են կրպակներըն և պանդոկներն, որք յատակ և կենդանի կերպիւ կը բացատրեն ժողովըր-

դեան ընտանեկան կեանքը: Աւասիկ հացագործի մը կրպակը: Տանեւուն դարյառաջ, հացագործը, դրած լինելով գիւր նկանակներ փուռին մէջ, փակեր էր երկաթեայ դուռը, երբ յանկարծ պարտաւորուեր էր փախչիլ իր կեանքը ազատելու համար: Քանի մը տարի յառաջ դեռ փորոդներուն գլխաւորը այս փուռ մը եփած հացերն հանելու բաղդն ունեցաւ: Նկանակներն ճ՛շդ այժմեան մերձակայ գիւղից և Նաբոլիի փողոցներուն մէջ ծախուած նկանակներուն ձևն ունին: Մէկ ճաշարանի մը մէջ գտնուեցան չամիչ, ձիթապտուղ, սոխ, իւղով եփած ձուկ և Ծուզ: Ուղեւոր մը առիթ ունեցաւ այսպիսի ճաշարանի մը մէջ գըտնուած հացով և պտղովք ընել իւր ցերեկուան ճաշն: Պանդոկներն նշանակուած են դրանց վրայ այլ և այլ գտնաւորութեամբք, կամ Թէ որմին վրայ նշան մը նկարելով: Մ՛ասնաւոր պանդոկի մը տէրն, Սիմոնիտես անուն, որ իւր պանդոկին իբր նշան փիղ մը գծած է դրան վրայ, կը տեղեկացնէ իւր յաճախորդներուն Թէ ինք նոր յարդարած է գիւր պանդոկ, և Թէ ունի մէկ սեղանաւուն երեք անկողին և կրնայ ընծայել ամեն դիւրութիւն: Ըսուած է Թէ «երբ հնութեանց Ծանօթարան մը կ՛այցելեմք, մեր առաջին մտածումն այս է: Ո՛րքան հին, — մեր երկրորդ մտածումն է Ո՛րքան նոր.» այնքան նմանութիւն կը գտնեմք հին և նոր բաներուն մէջ: Ոչ ուրեք աւելի ճշմարիտ է այս քան ի Պոմպէի:

Թաղեալ քաղաքին մէջ գտնուած ամենէն հետաքրքրաշարժ մնացորդներէն են արձանագրութիւնք: Հրաբուխին բորբոքման առեն Պոմպէիացիք զբաղեալ էին քաղաքային ընտրութեանց մէջ և այլ և այլ ընտրելեաց կուսակիցք որմոց վրայ արձանագրած են իւրեանց ընտրողական կոչումներն: Կը կարդամք, Փիլիպպոս կաղաչէ զձեզ որ զՄ. Հոլֆոնիոս Փրիսկոս կարգէ արդարութեան պաշտօնեայ: Ուրիշ արձանագրութիւն մը քուէներն Փափէյայի համար կը խնդրէ: Երրորդ մը կը յայտարարէ Թէ Հէլվիոս արժանի է այդ պատուոյ: Փանսա կը Թուի լինել ամենէն ժողովրդական ընտրելին, եւ իւր եռանդագին պաշտպանք զերադրականներու կը դիմեն նորա զուեստից համար, հաստատելով Թէ ամենէն արժանաւորն է: Փոմիտիոս ունէր նմանապէս շատ բարեկամներ, որք զինքն քուէարկուաց կը յանձնարարեն սա հիման վրայ Թէ հասկաս ու ճշմարտոր երիտասարդ մ՛է: Ասմն, քաղաքային փառասիրութեան, հրաբուխը բորբոքեցաւ, ու քուէարկուք և ընտրելիք կամ փախան և կամ կորսուեցան դեռ ընտրութիւնն չկատարուած:

Այս ընտրողական արձանագրութիւններէն զատ կան շատ մ՛ալ որ յաւէտ անձնական և ընտանեկան հանգամանք ունին: Դպրոցի աշակերտ մը իւր Ծնողաբէն այբ ու բենը գծեր է տան մը որմոց վրայ: Ուրիշ մը յիշողութեամբ արձանագրեր է առաջին տողն Ենէականի որ հրատարակեալ էր ոչ շատ ժամանակ յառաջ: Ուղղագրութիւնն շատ հետաքրքրաշարժ է և ի ցոյց կը բերէ լատիներէնի տեղական արտասանութիւնն, Alma vilumque cano Tlo···· Կրպակներու եւ խոհանոցներու որմոց վրայ կրնամք կարդալ Թէ քանի լիտր խոզի ապուխտ, քանի՛ տրցակ խստոր և քանի տակառ գինի գնուած է: Կը գտնեմք առանց զարմացման Թէ արձանագրութեանց աստուար մի մասն անհամեստ հանգամանք ունի: Ցիրաւի բոլոր Պոմպէիական մնացորդաց մէջ ընդհանուր ապականութեան մը հետքերն կը տեսնուին:

Պոմպէի բնակչաց հազարաւորք կորսուեցան: Բազումք ձեռք ձեռքի տուած փողոցներու մէջ խարխափեցին իրենց ճամբան գտնելու եւ փախան բաց դաշտերուն մէջ: Քաղաքին զլխաւոր դրան

առջեւ կը կանգնէր պահանորդ զինուորը, որ անյողդողդ կերպիւ իւր տեղը կեցաւ այդ զարհուրելի աւուր որոտմանց մէջ: Մեռաւ իւր պարտաւորութիւնը կատարելով: Կանգնած իւր պահականոցին մէջ, ծածկեց զիւր բերան իւր վերարկուաւ, և համբերութեամբ տարաւ այն հեղձուցիչ և ծծմբային տարափիներն: Բայց ահեղներն շարունակաբար իջնելով, վերջապէս լցուցին զիւր պահականոց, և կենդանւոյն Յաղեցին զինուորը, որ տակաւին մէկ ձեռքով կը բռնէր իւր զէնքը, և միւսովն կը գոցէր բերանը: Եւ ահա բազում տարիներու այդ հանգստենէն յետոյ, այժմ կը գտնուի ճիշդ այն նոյն դըրիլ մէջ. — զարհուրելի կմախք մը որ իւր ձեռաց մէջ սեղմած է ժանգոտ սուր մը:

(Շարունակելի)

ՄԵԾՆ Ա.ՂԵՔՍԱՆԴՐ

(Շարունակութիւն տես թիւ 112)

Պոսիդոն Ծովու Աստուածն էր: Ճըշմարիտ է թէ Նէպտունոս լայնարձակ ովկիանն չէ, այլ Ծովու բազուկ մը, եւ այսպէս յատկապէս կը վերաբերէր այն սահմաններու ըդրս հինգ կընծայէին Ջուրց աստուածութեան: Հնոց գաղափարով Պոսիդոն միայնակ մէկը որ կը բնակէր Ծովուց կամ Ծովեզրայց վրայ եւ ալեաց վրայ կը շրջէր՝ բազմած խեցւոյ մը մէջ, կամ մերթ կաւքի մը մէջ զոր կը քարշէին դելփինք կամ Ծովամիք: Այս արշաւանաց մէջ նմա կընկերանային կարգ մը Ծովային աստուածք եւ յաւերժահարսունք, որք կէս մը Ծածանելով, կէս մը լուղալով, նմա կը հետեւէին կոհակաց վրայ: Փոխան դաւազանի Պոսիդոն կը կրէ երեքարձէն մը: Երեք արձէնը երեք ակռայ ունեցող տեսակ մը ճանկ էր նման անոնց զոր այն աւուրց մէջ կը դործածէին Միջերկրականի ձկնորսք: Հասանօրէն այս պատճառաւ էր որ Ծովու աստուածոյն համար ընտրուած էր իբր նշան իշխանութեան:

Ա.ղեքսանդր ղեկը ձեռքն առաւ, եւ իւր իսկ ձեռամբ վարեց ցուկանաւը դէպ յԱսիական եզերն: Ծանրքը հասնելէն անմիջապէս յառաջ նաւուն առաջակողման վրայ կանգնեցաւ, եւ ղիւր դէղարդ նետաց եզերին վրայ երթ մերձեցաւ այնմ: Արհամարհութեան եւ թշնամանաց նշան մէր այս, որով կը մերձենար արեւելեան աշխարհի սահմանադլխոց: Ինքն էր նաեւ առաջին ցամաք ելնողն, իւր ընկերք եւս ցամաք ելան. զհեր մատոյց աստուածոց, եւ յետոյ յառաջ գնաց այցելելու այն վայրերն, որք Թատր եղած էին Հոմերի նկարագրած դիպաց:

Հոմեր գրած էր հինգ հարիւր տարի յառաջ քան զԱ.ղեքսանդրի ժամանակն, եւ ատարկոյս կայ Թէ արդեօք մեր դիւցազնին անդ գտած աւերակներն եւ մնացորդներն իրօք Թատրներն էին այն պատմութեանց որք այնքան խորապէս շահագրգռած էին զինքն: Սա ճշմարիտ է սակայն Թէ ինքն կը հաւատար Թէ իրօք այնպէս էին. եւ եւանդեամբ ու պանծանօք լցուեցաւ մինչ Թափառեցաւ անոնց մէջ: կը Թուի Թէ ամենէն աւելի ազդուած էր Աքիլլէսի նկարագիրէն, եւ կըսէր Թէ իւր նախանձը կը չարժէր նորա բարեբաստիկ բաղդն, զի ունեցած էր Պատրոկլէսի նման բարեկամ մը որ օժանդակած էր նորա մեծագործութեանց կատարմանն, եւ Հոմերի նման բանաստեղծ մը որ հռչակած էր զայնս:

Տրուադային դաշտավայրին վրայ իւր այցն աւարտելէն յետոյ, Ա.ղեքսանդր յառաջ խաղաց դէպ ի հիւսիս-արեւելք այն ափակաւթիւ մարդկանց հետ որք ընկերացած էին նմա իւր միակ ցուկանաւին մէջ: Միեւնոյն ատեն Պարմենիոն եւս ապահովաբար անցեր էր դիմացի կողմն, բանակին գլխաւոր մասն իւր հետ ունենալով: Ա.ղեքսանդր հասաւ անոնց այն տեղւոյն մօտ ուր ցամաք ելեր էին նաքա: Այս տեղւոյն հիւսիսահողմն, Ա.ղեքսանդրի չուելու գծին ճախակողմն, կար լափսաքոս քաղաքը:

Արդ՝ վոքը Ասիոյ մէկ մեծ մասն, թէպէտ մեծաւ մասամբ պարսկային իշխանութեան ներքեւ, դրաւեալ էր ընդհանրապէս Յունական գաղթականութեամբք, եւ, երկու ազգաց միջեւ եղած նախընթաց պատերազմայ մէջ, այլ եւ այլ զաքներ մերթ մէկ իշխանութեան եւ մերթ միւս իշխանութեան ձեռքն անցած էին։ Այս մաքառանց մէջ Լամպաքոս քաղաքը Յունաց սաստիկ պայրացման առարկայ եղած էր՝ անգամ մը ապստամբելով, որպէս կըսէին, ընդդէմ Յունաց։ Ալեքսանդր որոշեց կործանել զայն իր անցած աւերն։ Բնակիչք սեղեակ էին այն դիտման, եւ ղրկեցին դեսպան մը առ Ալեքսանդր, նորա դիմաւորելն հայցելու։ Երբ դեսպանը մերձեցաւ, Ալեքսանդր, դիտնալով նորա պատգամ, յայտարարութիւն մը ըրաւ որով հանդիսաւոր երդմամբ պարտաւոր կընէր ինքզինքն չընդունելու զայն իրեղէն զոր նա ընելու վրայ էր։ «Ես եկայ», ըսաւ դեսպանն, «աղաչել զձեզ, որ կործանիք զվախտքոս։» Ալեքսանդր հաւնելով դեսպանին այս պատրաստամտութեանն որով այսպէս յանկարծական դարձ մը առեր էր իւր լեզուն, եւ թերեւս ներդործուելով իւր երդումէն, խնայեց քաղաքին։

Նա այժմ Ասիոյ մէջ էր լիապէս։ Պարսիկ զօրքեր կը հաւաքուէին յարմակելու իր վրայ, բայց նորա արշաւ այնքան յանկարծական եւ անակընկալ եղած էր որ նոքա պատրաստ չէին դիմաւորել պինդն իւր ժամանման առեն, եւ նա յառաջացաւ առանց ընդդիմութեան, մինչեւ որ հասաւ վոքը կրանիքոս գետոյն եզերն

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ Ի ՓՈՔՐ ԱՍԻԱ

Թէպէտ Ալեքսանդր ապահովաբար յառաջն ելեր էր Ասիական եզերոյ վրայ, երկրին ներսերն յառաջանալու համար դեռ ճարհան բոլորովին բացուած չէր իւր առջեւ։ Ինքն տեսակ մը դաշտի վրայ էր, որ դիմացի երկրէն բաժնուած էր բնական պատուարներով։ Հարաւի կողմն էր Իդա լեռ կոչուածը։ Այս լեռան հիւսիս-արեւելեան զառիվայրերէն կիջնէր հասանք մը որ կընթանար ի ծով դէպ հիւսիս, այսպէս չրջապատելով Ալեքսանդրի բանակն։ Պարտաւոր էր կամ ելնել լեռն ի վեր կամ անցնիլ դեաէն երկրին ներսերն մանելու համար։ Նորհեցաւ թէ հեշտագոյն էր անցնել դեաէն։ Շատ դժուարին բան է անցնել բանակ մը, բոլոր հետեւորդներով եւ բեռներով, բարձր լեռներու վրայէ։ Այս պատճառաւ էր որ բանակը Ասիական եզերոյ վրայ ելնելէն յետոյ դարձաւ դէպ հիւսիս, Ալեքսանդր խորհեցաւ թէ կրանիքոս իդա լեռնէն նուազ արգելք էր։ Մեծ գետ մը չէր, եւ դիւրահաւն էր։

Սովորութիւն էր այն աւուրց մէջ, որպէս սովորութիւն է այժմ, յուղարկել ամեն կողմն վոքրիկ խուզերք, հետազօտելու ճամբաներն, բառնալու խոչերն, եւ ի յայտ բերելու վտանգի աղբիւրներն։ Այս մարդիկ արդի ժամանակաց մէջ կը կոչուին լրտեսք, Ալեքսանդրի ժամանակ, եւ Յունարէն լեզուաւ, սոքա կը կոչուէին Φροσrοմի, որ կը նչանակէ յառաջընթացք։ Այս յառաջընթացիկ պարտաւորութիւնն է չարունակ պատգամաւորներ ղրկել յետս ի բանակն, ու տեղեկացնել սպայներն ամեն կարեւոր իրաց վրայ որք կընթարկուին իւրեանց դիտողութեանն։

Այս պարագայի մէջ, երբ բանակն աստիճանաբար կը մերձենար դեսպն, յառաջընթացք լուր բերին թէ իրենք հասած են գետոյն՝ եւ գտած են որ մարդոյ դիմացի եզերն, անցնելու վայրին վրայ, պատած է պարսիկ զինուորներով, որք անդ հաւաքեալ էին արգիլելու անցքը։ Բանակը չարունակեց իւր չուս, մինչ Ալեքսանդր կոչեց իւր շուրջ գլխաւոր զօրավարներն մտածելու թէ ինչ ընել պարտ էր։

Պարմենիոն յանձնարարեց որ չըձեռնարկեն անմիջապէս անցնել դեաէն։ Պարսիկ բանակը կը լսուէր հանդարտ հեծելազօրէ։ Արդ՝ հեծելազօրք, թէպէտ զարհուրելի թիւնամի ճակատամարտի

դաշտին վրայ ցերեկ ատեն, մանաւանդ բաւական անպաշտպան են բանակին մէջ գիշեր ատեն։ Երիվարք ցիր եւ ցան եղած՝ կամ կը ճարակին եւ կամ կը հանգչին։ Մարդկանց ղէնքերն թեթեւ են, եւ սովրած չեն կռուիլ հեռուստն, եւ երբ թշնամին յանկարծօրէն կէս գիշերայն յարձակի իրենց բանակին վրայ, նոցա երիվարք եւ նոցա ճիակարժանթիւն հաւատարտակէս անօգուտ են. եւ դիւրին որս մը կը լինին յամառ յարձակողաց։ Պարսիկներն խորհեցան, ուստի, որ Պարսիկք սիրտ չհամարձակին մնալ եւ չատ օրեր բանակիլ Աղեքսանդրի բանակին մօտերն. եւ թէ, հետեւապար, եթէ ոտաստին սակաւ մնչ, թշնամին յետս սիրտ դառնար, եւ Աղեքսանդր սիրտ կարող լինէր անցնել դեռին առանց ենթարկուելու ճակատամարտի վտանգին։

Բայց Աղեքսանդր անյօժար էր ընդունել այսպիսի խորհուրդ մը, վստահ էր թէ իւր բանակ բաւական արիասիրտ եւ զօրեղ էր յառաջ խաղալու, անցնելու ուղղակի ընդ դեռն, ելնել դիմացի եզրայ վրայ, եւ բանալ գիւրեանց ճամբայ այն ամեն ընդդիմութեանց մէջէն զորս կրնային ընել պարսք։ Գիտէր նաեւ թէ, եթէ այսպէս ընէր, ոզջոյն երկրին մէջ զօրաւոր տպաւորութիւն մը յառաջ սիրտ բերէր, իւր կոտվին հռչակը ամեն կողմ սիրտ տարածուէր. եւ այսպիսեաւ սիրտ նպաստէր թշնամւոյն երկիւղ ազդելու, եւ ապագայ գործողութիւններն դիւրացնելու։ Բայց այս չէր ամենն. ունէր ուրիշ հզօրագոյն շարժառիթ մ՚ալ ուղղակի յառաջ խաղալու, անցնելու դեռէն, եւ դիմացի եզրայ վրայ գտնուղ հնծելազօրաց անհուն խմբոց մէջէն գիւր ճամբան բանալու, եւ այս էր մեծագործութիւն մը կատարելու հաճոյքն։

Վասն որոյ, մինչ բանակն կը յառաջանար դէպ յորդեր, նոքա ճակատամարտի կարգաւ սկսան կազմուիլ, եւ պատրաստուեցան չարունակել իրենց յառաջխաղացումը որպէս թէ նոցա ընդդիմացող արգելք մը չլինէր։ Մակեդոնական բանակին ճակատամարտի ընդհանուր կարգն այսպէս էր։ Կար զօրաց մանաւանդ դունդ մը, գինեալ եւ կազմակերպեալ մանաւանդ կերպիւ լինն, որ կը կոչուէր փաղանգ։ Այս մարմին զեռեղեալ էր կեդրոնը։ Զայն բաղկացնող մարդիկ կարի ծանր գինուք գինեալ էին։ Ընտիրն վահաններ իւրեանց ձախ բազկին վրայ, եւ ատոն եւ վեց ոտնաչափ երկայն՝ ու երկաթեայ սուր ծայրերով գեղարդներ, զորս ամրապակս կը բռնէին իրենց երկու ձեռաց մէջ, կարկառելով նոցա սուր ծայրերն դէպ յառաջ։ Մարդիկ կարգաւ կը չարուէին, մին միւսին եռեւը, եւ ամենքն ճակատելով թշնամւոյն դէմ — ատոն եւ վեց կարգ, եւ մէն մի կարգի մէջ հազար հոգի, այնպէս որ փաղանգը կը պարունակէր ատոն եւ վեց հազար մարդիկ։

Գեղարդներն այնքան երկար էին որ երբ եռեւի կարգերն իրենց առջեւ եղած կարգերուն մօտ բերուելով հոծ կարգաւ մը չարուէին գինուորք, ութ կամ ատոն կարգաց գեղարդանց ծայրերն ճակատին վրայ կը ցցուէին, կազմելով ցցուեալ որմ մը պողպատեայ սուր ծայրերու, որոց մէն մին իւր տեղը կը մնար հաւատարտակ եւ քաջավարժ գինուորի մը հուժկու ձեռքովն բռնուած։ Այդ աւուրց զօրութիւններէն ոչ մին կարող էր թափանցել զայս որմ։ Մարդիկ, երիվարք, փիղք, ամեն ինչ զօրութիւնք որ վտանգին գահավիժել անոր վրայ, կը գահավիժէին միայն ի կորուստ իւրեանց։ Մէն մի գեղարդ, գինքն բռնող կորովի բազկաց մրուռն զգալով, զոգոյս կենդանի էր, եւ կը մնուէր իւր թշնամւոյն մէջ, երբ թշնամին մօտ էր, որպէս թէ ինքն ղգալով նմա դէմ ուղղեալ մղեգին թըշնամութիւն։ Եթէ թշնամին հեռի մնար, եւ արձակէր սէգ կամ նիզակ վտանգին վրայ, նոքա անշնաս կերպիւ կընկնէին, արգիլուելով այն վահաններէն զոր գինուորք կը կրէին իրենց ձախ ձեռաց վրայ, եւ զոր այնպէս կը բռնէին որ կը ցօրինուէր սեռակ մը պատեան որ կը ծածկէր եւ կը պահպանէր ոզջոյն գունդը, եւ դիմել անվերադարձելի կընէր մար-

դիկը։ Փաղանգը այսպիսեաւ, երբ միայն ինքնասպասուածանութեամբ զբաղեալ եւ դադարման մէջ, բանակ մը եւ միանգամայն ամրութիւն մ'էր, եւ դրեթէ անառիկ, բայց երբ յարձակողական ձեւ մ'առնուր, սկսէր չարժիլ, եւ յառաջանալ ի յարձակումն, յանհունս ուելի ահարկու էր։ Այն ատեն ահռելի հրէշ մը կը լինէր, ծածկեալ պղնձեայ պատեանով մը որոյ ներքեւէն դէպ յառաջ կը ցցուէին ատան հազար կենդանի, յարձակող երկաթեայ ծայրեր։ Սա կը յառաջանար յուշիկ եւ անվրդով, բայց ահագին թափով եւ ուժգնութեամբ։ Ոչինչ մարդկային էր իր երեւութից մէջ։ Վիթխարի կենդանի մ'էր, ամեհի, զայրագին, յաւառ, անզգայ ցաւոց, ճանչելով ոչ մի երկիւղ, եւ անդիմադրելի ու անողոք կործանմամբ յերկիր տապալելով զամեն ինչ որ իր առջեւն կելնէր։ Փաղանգը Ալեքսանդրի բանակին կեդրոնն եւ հոգին էր։ Սակայն որչափ ալ որ զօրեղ եւ անառիկ էր հին աւուրց մէջ, արդի ճակատամարտից դաշտերուն վրայ անզաչապան եւ անզօր պիտի մնար։ Երկաթեայ կարծրակուռ դունդեր, սաստանելով ընդ օդս այնպիսի երագութեամբ որ զայնս անտեսանելի կընէ, իրենց ճամբայ պիտի բանան պատառելով նիզակներն եւ վահաններն եւ զանոնք կրող մարդկան մարմիններն, չզգալով իսկ իրենց առջեւ եղած արգելքն։

(Շարունակելի)

ԱՆԿԼԻԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ

Լիվերփուլ Ճուռնալ, Անգլիերէն հանդիսին մէջ կը կարդանք թէ, Անգլիքան եկեղեցւոյ տարեկան հասոյթն լրացուի 10,154,153 անգլիական ոսկւոյ դուռար մ'է։ Այս ահագին գումարին 1,949,204 ոսկին ի վաղուց ժամանակ եկամուտներէ կը գոյանայ. 2,251,052 ոսկին բարեկարգութեան ժամանակէն ի վեր գոյացած եկամուտներէն, 5,445,298 ոսկին եկեղեցւոյ անգամից կամաւոր տուրքերէն, եւ 508,599 ոսկի կառավարութիւնը կօգնէ տգէտ ազգաց ուղղոյ դաստիարակութեան համար։

ՀԻՆ ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԱՆՑՆԱԼՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՅՑՆ

Բաբելոնեան նախկին Յազատորութեանց մայրաքաղաքն Բաբելոն՝ որ Նոյ նահապետի անմիջական սերնդեանն ձեռամբ հիմնեալ է իբր 2200 տարի յառաջ քան զԲրիստոնէական Յուսկան, և յետ ժամանակի տակաւ առ տակաւ ընդարձակելով վերջապէս ի ժամանակս Նաբուզոդոնոսորայ իբր 600 տարի յառաջ քան զԲրիստոնէական Յուսկան՝ փառաց, շքեղութեան և պերճութեան մասին հասեր էր աստիճանի մը՝ զոր նախկին դարուց արձանագրութեանց մէջ իբրև աշխարհիս զարմանալեաց մին նկարագրեալ կը տեսնեմք։

Հին Բաբելոն քաղաքն շինուած էր յոյժ ընդարձակ դաշտի մը մէջ, քառակուսի ձեւով, իւրաքանչիւր կողմ տասն և հինգ մղոն և ամբողջ շրջապատն վաթսուն մղոն ըլլալով։ Քաղաքը երկուքի բաժնուած էր, որովհետև Եփրատ գետն հիւսիսէն դէպի հարաւ ճիշդ մէջ տեղէն կանցնէր։ Բոլոր շրջապատը պատած էր այնպիսի պարսպով մը՝ որոյ հաստութիւնն էր ութսուն եօթն ոտք և բարձրութիւնն էր երեք հարիւր չորս ոտք։ Պարիսպն շինուած էր տեսակ մը Յրթեալ աղիւսէ կապով մէկ մէկու կպցուած որ չորնալով քարէն աւելի հաստատուն եղած էր։ Պարսպին իւրաքանչիւր կողմը քսան և հինգ դուռ ունէր ընդ ամէնը հարիւր դուռ ամբողջ պղնձաձոյլ որք մէկ մէկէ հաւասար հեռու էին, և իւրաքանչիւր անկեան մէջ աշտարակ կառուցեալ էր պարսպէն տասնեակ ոտք բարձր։ Պարսպին դուրսի կողմն ալ բացուած էր մեծ ու խորունկ խրամ մը շատ հաստատուն պատերով շինուած, որ միշտ ջրով լեցուած կը պահուէր։ Պարսպին իւրաքանչիւր կողմանն վրայ կային երկու կարգ սենեակներ որոց մէջ տեղէն կրնային կառքեր իրենց ձիերովն անցնիլ։ Պա-

բլսպին յիսուն տուներէն սկսեալ ուղիղ գծով պողոտաներ բացուած էր որոց լայնութիւնն էր հարիւր յիսուն ոտք և երկայնութիւնն հինգ մղոն, ամենքն միօրինակ: Տանց ձեւն եւս միօրինակ էր և բոլորն ալ եռայարկ կամ բառայարկ էին:

Գետոյն վրայ կամուրջ մը կառուցուած էր վիմխարի կոփածոյ բարերով, որն որ իբրեւ հին Բաբելոնեան զարմանալեաց մին նշանակեալ է:

Գետոյն արեւելեան և արեւմտեան կողմանց վրայ կառուցեալ էին երկու սքանչելի պալատներ, արեւելեանն կը կոչուէր նոր պալատ որոյ կապակցեալ էր հռչակաւոր առ կախեալ ընդարձակ պարտէզն բառակուսի ձեւով, և արեւմտեանն հին պալատ կը կոչուէր: Սոքա գետոյն տակէն առորերիրեայ ճամբով հաղորդակցութիւն ունէին մէկ մէկու:

Արեւելեան կողման նոր պալատին մօտ կառուցեալ էր Բելայ մեհեանն բառակուսի ձեւով որուն մէջ տեղն կը կանգնէր վեց հարիւր ոտք բարձրութեամբ և նոյն չափով բառակուսի հիման մը վրայ աշտարակ մը՝ որուն հաւասար բարձրութեամբ աշտարակներէ կը բաղկանար իւրաքանչիւրն եօթանասուն եւ հինգ ոտք, մին միւսին վրայ կառուցեալ որոց բառակուսի ձեւն երեսով համեմատաբար նեղցած է մինչեւ գագաթն, և այսպէս ամբողջութիւնն եգիպտական մեծ բրգան նմանութիւնն ունէր, և որոյ գագաթան վրայ կար պիտանոց մը յորմէ Բաբելացիք աստղաբաշխական զննութիւններ կը կատարէին:

Բաբելոն ինչպէս ըսինք ի վերեւ շատ հին քաղաք մ'էր, նորա հիմնադիրը հնագոյն ազգաց կը վերաբերին, և կերեւի Ե՛ն արուեստից մէջ բաւական յառաջացած էին նոքա: Պատմութեանց հնագոյնին Աստուածաշունչի պատմութեան մէջ Նեբրովթ կը յիշուի իբրեւ հիմնադիր այն տէրութեան որոյ մայրաքաղաքն էր Բաբելոն, տես, Ծննդոց, Ժ. 8—10: Ասորեստանեայց Ծագաւորք դրած են անդ իւրեանց զարբունիս և յորում աւելցուած են այնպիսի շքեղութիւններ որոց պատմութիւնն կ'սքանչացնէ զմարդ: Արուեստք մեծաւ մասամբ յոյժ զարգացեալ վիճակի մը մէջ լինել կերեւին, մասնաւորապէս՝ քամպակեայ, կտաւեայ, և մետաքսեայ ձեռագործոց արուեստն: Ծեսեայ գրքին մէջ կը կարդամք «գեղեցիկ բանուած Բաբելոնեան վերարկու մը» զոր Ագար գողցեր էր Երիքովի աւարին մէջ:

Հնագոյն աշխարհին այս խրոխտացած մայրաքաղաքի անկեալ և կործանեալ աւերակք այժմ կը տեսնուին արդի Բաբելոնէն իբր քառասուն կամ յիսուն մղոն հեռու հարաւակողմեան մէջ: Հին Բաբելոնի այն հիանալի պարիսպներն բոլորովին անհետացած են, և մինչև իսկ քաղաքին շրջապատը որոշել անհնարին եղած է խուզարկուաց: Աւերակ ըսուածներն միայն աղիւսներու իրար կցուած շեղջեր են: Բելայ մեհեանին աւերակներն որ հարիւր քսան ոտք բարձր շեղջակոյտ մը կը բաղկանան որոշ կը տեսնուի դեռ:

Հին Բաբելոնի այս կատարեալ կործանումն և նորա արդի աւերեալ մահաւոր տեսարան, կատարումն է այն մարգարէութեանց՝ որ հարիւրաւոր տարիներ նախ քան զկործանումն նորա խօսուած էին, և որ մեր եւս հազարաւոր տարիներ անցնելէ վերջ կը կարդամք, և արտաքին պատմութիւնն Աստուածաշունչի մարգարէութեանց հետ բաղդատելով վերջնոյն յԱստուծոյ եկած լինելն անով կապացուցանեմք: Տես Եսայեայ, Գլուխ, ԺԳ. և հէ:

ՄԻԱՍՏՈՒԱԾԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆ

Դ.

Սեմականաց կրօնքներն քննելէ վերջ կ'անցնիմք Արիական ազգաց:

Արիական ազգերն են Սանսքրիտ Հընդիկք, Իրանեանք, Յոյնք, Հռովմայեցիք, Փռիւգիացիք, Կելտք, Լիւդիացիք այլովքն հանդերձ:

Բաց 'ի առաջին չորս ազգերէն մնացեալոց կրօնական դաւանանքն չեմք կարող ըստ արժանւոյն պարզել, նախ՝ զի շատ քիչ յիշատակարան Յողուցած են, և երկրորդ՝ զի իւրեանց ժամանակակից գրական ազգեր գրեթէ ոչինչ խօսած են վերաբերմամբ նոցա կրօնից:

Ունիմք հին Պարսից և Հնդկաց Սըրբազան մատեաններըը, մի քանի արձանագրութիւնք և Յունաց և Հռովմայեցւոց հաւատքն կը գտնեմք լիովին պարզուած իւրեանց քանդակագործութեան, բանաստեղծութեան, փիլիսոփայութեան, արձանագրութեանց և լեզուին մէջ:

Մաքս Միւլլեր Սանսքրիտ Հնդկաց հասմար սապէս կ'ըսէ. «Վէտայի կրօնքը բազմաստուածութիւն է և ոչ միաստուածութիւն. չաստուածք կը կոչուին տարբեր անուամբք, ինչպէս Հկնի հուր, Սիւրիա, արեւն, Ուշաս, արշալոյս, Մարութս, փոթորիկ, Բրիհիվի, երկիրը, Աբ, ջուրերն, Նատի, գետ. և այլք, ինչպէս Վարունա, Մինթրա և Ինդրա կը յայտնեն ընդ աղօտ իմն այս վերջնոց նախնական գործածութիւնը երկնից, արեւուն և առուր տեղ»: Բայց Վէտայական բանաստեղծից գրուածոց մէջ խորաթափանց աչք մը կարող կը լինի տեսանել երկու տեսակ միաստուածութիւն:

Ըստ առաջին միաստուածութեան Վիտական երկրպագուն կ'ուղերձէ տ. չաստուած ոմն նկատելով զայն իբր գերագոյն և բացարձակ: Հետեւեալ ուղերձներն առ այլեւայլ չաստուածս՝ լուսազոյնս կը լուսաբանեն զայս կէտ: Առ Ինդրա. «Չաստուածները քեզ չեն հասնիր, ով Ինդրա, և ոչ մարդիկ, դու կը յաղթես զօրութեամբ ամենայն արարածոց»: Առ Վարունա. «Դու Տէր ես ամենայնի, երկրի, դու Աստուածն ես ամենեցուն հրեշտակաց և մարդկան:» Առ Ակնի. «Դու ես Տիրող տիեզերաց, Տէր մարդկան.» այսպէս իմն և զայլս: Ուրեմն կրօնքն իւր ամբողջութեամբն առնելով բազմաստուածեան է, բայց երկրպագուն չէ բազմաստուած:

Միւս միաստուածութիւնը որ աւելի ճշմարիտ է, աւելի բարձր է, բայց Յունքուն, ի յայտ կու գայ Վէտայի մի քանի տեղերու մէջ: Կը կարդամք տեղ մը. «Իմաստուն բանաստեղծք բառերով բազմաձիւ կը ներկայացնեն զԴեղեցկաձեան Էէս նա մի է: Ուրիշ տեղ մը, «Կը կոչեն զնա Ինդրա, Մինթրա, Վարունա, Ակնի. նա է գեղեցկաձեւ երկնայինն Պարտմամ՝ Զայն՝ որ մի է, իմաստունք կ'անուանեն տարբեր կերպերով, Ակնի Եամա, Մաթարեւվան»:

Կ'անցնիմք Իրանեանց հին կրօնին քննութեանց:

Բարեբաղդաբար Հայոց անկախ օտար աղբիւրներէ ունիմք այն կրօնին վրայ բաւական տեղեկութիւն զոր կը պարտիմք հայ գրականութեան ոսկեղինիկ դարուն գոհարներէն Տրամաբան Եզնկայ և Պերճախօս Եղիշէի: Առաջինն Պարսից ընդ Հայս աճեցուն հաղորդակցութեան միջոցաւ կրօնական գաղափարաց ի Հայս ծաւալումն տեսնելով՝ կը փութայ բոլոր հմտութեամբն և տրամաբանականկորովմբ բայքայել նոցա կրօնին հիմունքն և այդու առաջքն առնուլ վերահաս վտանգին: Իսկ երկրորդն Քրիստոնէութեան բազմաչարչար վիպայ, Հայկական եկեղեցին ջնջելու համար Պարսից ըրած բոլոր ջանքերն եւ գործերն

նկարագրած ժամանակ առիթ չկրնանցներ տեղեկութիւն տալ նոցա կրօնին վրայ: Այսպէս Թէեւ սոյն կրօնքն անծանօթ չէ մեզ, այսու հանդերձ աւելորդ չեմ վարկանիր փոքր ինչ խօսիլ յայսմ մասին:

Հին Իրանեանց կրօնքը ընդհանրապէս կը կարծուի Երկուապիւն կամ երկաստուածութիւն: Կը հաւատային երկու յաւիտենական էակներու կամ սկզբանց Բարւոյ և Չարի՝ ի միջի որոց կատաղի և անհաշտ կռիւ տեղի ունեցած է յանցեալումն և պիտի ունենայ յապագային: Այս է Իրանեան կրօնին ընդհանուր վարդապետութիւնը, որպէս դիտած է Արիստոտել և այս եղած է նաեւ տպաւորութիւնն զոր առացած են արդի գիտնականք Զենդ-ավեստայի ընթերցմամբ:

Այս սրբազան գրքին մէջ որ յոյժ հին լինելու դրոշմն կը կրէ, Ահրիմզդ, զի սա է բարւոյ սկզբունքը, կը ստեղծէ ամեն ինչ բարի, եթէ նախապէս անքննակելի աշխարհի մը մէջ գեղեցիկ վայր մը կը պատրաստէ՝ ի բնակութիւն իւր սիրելեաց (Իրանեանք), Ահրիման, այս է Չարի սկզբունքը, կը կործանէ զայն Ծուռնաւոր օձ՛ուք: Պատերազմ, հիւանդութիւն, աղքատութիւն, երկրաշարժք են կը փոխեն փոթոր և նեղութեան տեսարանի մը զաշխարհ որ Ահրիմզդի բարեսիրութեամբ պիտի լինէր «յոյժ բարի»:

Բայց հետախոյզ քննութիւն մը ի յայտ պիտի բերէ մի այլ և հնագոյն հաւատք ծածկեալ Երկուապեան ձեւոյնատակ: Ըստ նայի (Գիրք զոհոց) մէջ հոս և հոն գտնուած կաթսա անուանեալ չափական երգեր որք հնագոյն են քան զմնացեալ մասունս սրբազան մատենին կ՛ընդունին երկու կարգ հոգեւոր իմացականութիւններ, մին բարի, մաքուր և բարեկամ, միւսն չար. անմաքուր և չարակամ. բարի իմացականութեանց գլուխը կը դնեն մաքուր և կատարեալ էակ մը, մինչ չեն դներ չարակամ էակ մը չար իմացականութեանց գլուխը, հետեւաբար սոքա միաստուածեան են:

Ահրիմզդ, բարի իմացականութեանց գլուխն ըստ յիշեալ չափական երգոց, կը վարձատրէ բարին և կը պատժէ չարն, Թէեւ այս հանգամանք դուն ուրեք կը ներկայացուի: Նշանաւոր հեղինակ մը Ահրիմզդի այս հանգամանքը կատարեալ նոյն կը նկատէ Եհովային զաղափարին հետ զոր կը գտնեմք Հին Կտակարանին մէջ, Թէեւ այս կրնայ քիչ մը չափազանց լինել, բայց նմանութիւնը տուգիւ մեծ է:

Ըստ վկայութեան Տօքթ. Մարթին Հոկի որոյ կարծիքն մեծ կշիռ ունի յայսմ մասին, Կաթայ Երկուութեան հետքն իսկ չեն պարունակեր:

ՓԱՌՆԱԿ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Երկրագործութիւնն ամենայն արուեստից հնագոյնն և ազնուագոյնն անուանուելու արժանիքն ունի: Հնագոյնն է, զի մարդկային սեռի նախահայրն ու նախամայրն պարտիզի մը մէջ դրուած կը ներկայացնէ Աստուածաշունչն ամենէն հին պատմութիւնն, որպէս զի նորաստեղծ մարդն զայն գործելու և մշակելու զբաղի: Արուեստից ազնուագոյնն է, զի ամենէն օգտակարն և ամեն ուրիշ արուեստից հիմն կը համարուի, եթէ երկրագործութիւն չըլլայ ուրիշ բոլոր արուեստագէտք սովահար կը կորնչին:

Կըսուի Թէ Զինացւոց կայսրն երկրագործութիւնը յարգելու մտօք տարուան մէջ յատուկ օր մ՛ունի որ իւր նախարարաց հետ մեծ արարողութեամբ բուն իւր ձեռօք կը հերկէ և կը սերմանէ մաս մը երկիր յորմէ ելած արդիւնքն ամենայն զգուշութեամբ կը ժողովեն, և կարճառագրուի իբրեւ տարւոյն ամենակարեւոր դէպքերէն մին:

ՄԱՐՏ

(ՊՐԱՁԷՆԴ)

Հաս միւսանգամ Մարտ ի հողմուընս մրրկավար,
Ամպով մթին և յեղյեղուկ երկնակամար,
Ո՛ հողմուտ Մարտ, սակաւք են որ սրտայօժար
Շուայլեն քեզ ի բիւր գովեստս փայլ և փառ։

Թէ եւ մութ է քո երկին և հողմուընք ուժգին,
Այլ դու ինձ ես ամիս հաճոյ և սիրագին.
Զի դու յերկիրս հիւսիսային աւետես այլ
Եւս լուսաճեմ արփի և օդ և թռչնոց դայլ։

Նա զգենլով մի խայտաբղէտ պատմուճան նոր
Զպերճ անուն կրես «Գարնան» սիրայորդոր.
Զի թ'եւ իշխես ի փոթորիկս մրրկայոյզ
Այլ քեւ ճոխաճոխ ժպիտք շողան պայծառ լոյս, Ցոյս։

Մինչ ցուրտ հողմուընք տակաւ մեղմին յ'արեգին տապ
Տալով երկնի «զկապոյտ Մայսի» ծաղկանց ի ծափ,
Ցորժամ վտակք յ'իւրեանց ցրտին թօնտից ազատ
Քաղցր ի մրմունջ սահին ի ծով լայն անընդհատ։

Սիրեմ զքեզ, զի քեւ համայն բնոյթ զարթնու,
Քեւ ծագի, մեզ «նոր յարութեան յոյսն» կենսատու.
Զի դու տեղի տաս յ'երգաշատըն Ապրիլ
Ցորում սոխակն պնդէ քնարին իւր տամուկ թել։

Երգել վերայ շիրմաց ծաղկանց, ահ, անկենդան
Այր յաղու ձայն յառնեն ապրիլ ի մի նոր կեանս—
Ածելով յուշ «թ'եւ մահացուք դառնան ի հող
Հուսկ, տի յառնենի զուարթնոցն յարութեան փող».

Այսպէս յաւիտ վարդ գեղաթոյր և մանիշակ
Լնուն զայեր յիւրեանց բուրմունս զօդ անուշակ.
Սիրե՛մ. զի, քեզ կրես յոյսն աւուրց բազմաժպիտ
Ցորոս պանծաց զուարթ Մայիս ծաղկափթիթ։

Մինչ սիրարբեալ մահկանացուաց հաճոյ ասէր,
Այլ պարկեշտ, սիրտք կրկնեն օրհներգս առ հանուրց Տէր.
Ո՛ Մարտ դու ես զուարթ բնութեան դուռըն երկփեղկ —
Ողջերթ Զմրան եւ ողջագոյր գարնան մեղկ։

Ուստի սիրէ այլ ան'ց ընդ փոյթ յրնթերս անհուն
Ովկէանին ժամանակի անցեալ անուն,
Տեսցուք և զի՛նչ ոչ ածէ մեզ ժամանակ
Այր ի ծոցին հանգի «ՍԷՐ» սեռն ւ'անապակ։

Orsու

Թարգ. ԳԷՈՐԳ ԿԻՒԼԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ամեն, Յարութիւն Ս. Պատրիարքն անցեալ ուրբաթ առաւ կրօնական եւ վարչական ժողովոյ խառն նիստին մէջ, Պէշիկթաշի դերեզմանատան խնդրոյն տարիւ ժողովականաց մէջ տեսնուած յաւալի անհամաձայնութենէն մեծապէս յուզուելով՝ խոհեմութիւն համարած է իսկոյն հրաժարիլ Պատրիարքական պաշտօնէն, և ուստի գրաւորապէս յղելով զիւր հրաժարական առ երեսփոխանական ժողովը, յայնմ հետէ քաշուած է դարձէ, և իւր անձնական գոյքերն իսկ յերուսաղէմայ տուն փոխադրած բացակայ կը դանուի Պատրիարքարանէն Նորին Սրբազանութիւն Բ. Դուռն ևս իսկոյն զիւր հրաժարական ծանուցանելու տրամադիր եղած է, բայց վարչական ժողովոյն կողմէ եղած խնդրանաց համար յետաձգած է առ այժմ, նոյն առեն պընդելով թէ իւրըրած որոշումն վերջնական է։ Եւ ըստ Աւետիսի տեղեկութեան այս Շաբաթ օր կէս օրուան մէջոցին Ն. Սրբազանութիւն դացեր է Բ. Դուռն, կըսուի թէ իւր հրաժարականը մատուցանելու համար է։

Պէշիկթաշի դերեզմանատան խնդիրն այս է։ Վեհ. Սուլթանին կողմէ կը պահանջուի այդ վայր, Նորին Վեհափառութեան պալատան պարտիզացն մերձաւորութեանն պատճառաւ։ Խնդիրը պարզ է. ամեն դերեզմանատուն որ ազգի որ կը վերաբերի, այն ազգին համար նուիրական է, և պարտի նոյնպէս լինել. բայց եթէ Վեհ. Սուլթանի կողմէ եղած այս պահանջ Ազգային փափուկ զգացմանց համաձայն գալու եղանակաւորութիւն ունի իւր մէջ, յայնժամ խընդիրը դիւրացած կըլլայ, ժողովոց անհամաձայնութեան և Պատրիարք հրաժարելու տեղի չկայ։ Նուիրական է Հայ ազգի գերեզմանատունն իրեն համար, նոյնպէս նուիրական է Հայ ազգին համար իւր Օգոստափառ Վեհապետի անձն։ Արդ, առանց ազգային փափուկ զգացմանց դպչելու ըստ մեզ կարելի է անոր ապագայ գործունէութեան եղանակի մասին որոշ հաստատութեան մը գալով խնդիրը վերջացնել։

— Ազետ. ժողովրդեան Ազգապետի խնդրոյն մասին ոմանք տեղեկութիւն կուզեն մեզմէ, կը ցաւիմք ըսելու որ տակաւին յագեցուցիչ լուր մը չունինք հաղորդելու։

Թէպէտեւ ժողովրդային գործերն անխոտան կը կատարուին երեսփոխանական եւ վարչական ժողովներու ձեռամբ, բայց դիւրին է հասկնալ թէ ինչ մեծ դժուարութիւնք կը կրուին այս մասին։ Գործի տէր անձանց համար որչափ դժուար է, ժողովրդային ամեն գործերն տեսնելու եւ դրսէն ու ներսէն եկած խնդիրներն տնօրինելու համար մայրաքաղաքիս սէկս ընդարձակ տեղ մը, ուր մէկ ժամու գործ տեսնելու համար ոմանց պրեթէ օր մը եւ ոմանց կէս օր վատնել պէտք կ'ըլլայ։

Յանձնախումբն քանիցս ներկայանալով Մեծ Եպարքոսին թախանձանօք խնդրած է կարգադրութիւնն Ազգապետական այս երկարատեւ խնդրոյն, եւ ամեն անդամին ալ թէեւ յուսալից պատասխաններ կ'առնայ Նորին Բարձրութենէն, բայց բարեբնաւ կառավարութիւնն իւր առջեւ կեցած խել մը կընճռաւոր օրական խնդիրներով այնքան զբաղեալ է, որ ցարդ ժամանակ ունեցած չէ այս համբերատար ժողովրդեան թախանձանքը խնդրոյ կարգ դնել եւ տնօրինել։

Ահա Ազետ. ժողովրդեան Պոլսոյ երեսփոխանական ժողովը իւր վարչութեամբն այս դժուարին կացութեան մէջ կը գտնուի, մանաւանդ անհրաժեշտ ծախուց բեռն կը ծանրանայ իրենց վրայ, քանի որ դաւառներու վրայ մատակարարուած դրամական բաժիններն ժամանակին չեն հասնիր Պանձապետին։ Իսկ թէ այս պարագաներն դիտնալով դաւառաբնակ եղբարք, ժողովոյն դրամական դժուարութիւնը գոնէ դիւրացնելու փութային։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Անգղիարէն կարեւոր հանդիսի մը մէջ Ռուսիոյ պատերազմական զօրութիւնն հետեւեալ կերպով նկարագրուած է։

«Ռուսիա, իր ահագին պարուսոյց եւ տարեկան ամենածանր ծախուց հակառակ, հանապազ աւելի կամեցնէ իր զօրութիւն, եւ այս զօրութիւն, որ արդէն մեծ է, աւելի եւս ահեղ կը դառնայ՝ անծանօթը չըջապատող խորհրդաւոր եւ երկիւղալի մթութեան պատճառաւ։

«Ռուսիոյ բանակն աշխարհի ամենամեծ բանակն է, եւ եթէ իր պիտոյից բաղձովին հանէ յաստարէզ, ի սկզբան պիտի ունենայ 4,000,000 զօրք, որոյ գումարն կրնայ ի վերջոյ 6,000,000 ի յանգիլ։ Ոմանք կը կարծեն թէ Ռուսիա իր բոլոր զօրքը պիտի չկարենայ շուտով ի ճակատ հանել, իսկ պիտանալ պէտք է որ Ռուսիա մեծ յառաջադիմութիւն ըրած է գրեթէ տասն տարիէ ի վեր։ Գերմանիոյ եւ Գաղիոյ չափ թիւղանօթ ունի։ եթէ այս երկու տէրութեանց բոլոր հեծելազօրքն իմի վայր համախմբին, հազիւ կը հաւասարին Ռուսիոյ հեծելազօրաց թուոյն, եւ Գերման ու Աւստրօ-Հաճառ բանակաց հեծելազօրքն գումարուելով, անհրկիզ չեն հաւասարիր Ռուսիոյ հեծելազօրաց թուոյն։

Սակաւ ինչ խոտաւութեամբ, Ռուսիոյ զօրութիւնն եւս քան զեւս ահիլ տահմանուած է։ Ռուսիա, բազում տեսութեամբք, երիտասարդ ազգ մ'է դեռ։ Սիպերիա, երկրային տեսակէտով, Միացեալ Նահանգներու հաւասար երկիր մ'է։ իր բնական չքեղ դիրքով, եւ Գերմանական տահմանաց վրայ բերդերու իր անզուգական չգմայով Ռուսիա կրնայ միշտ ընկճել Գերմանիոյ համբերութիւնն։ Մոլեքէ ըսած է թէ վիճդուլա գետոյն վրայ, Գերմանական բերդերուն երկայնութեամբ, 200,000 զօրք կրնան արգելուլ զՌուսիա արշաւելէ ի Գերմանիա։ Բայց յայնժամ Գերմանիա եւս պիտի հարկադրի պահպանել դաղիական տահմանագլխէն՝ հանդէպ Դաղիական ռուսաբոյթիւ բանակի մը։ եւ այդ 200,000 Գերմանի զօրքեր չեն կրնար արգելուլ զՌուսիա ընկճելէ զԱւստրիա։ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ կայսերոյ բարեկամական յայտարարութեանց հակառակ, 1870էն ի վեր Բէօնիկսպէրկի Գերմանական բերդաքաղաքն հանդէպ Ռուսիոյ՝ յոյժ ընդարձակ եւ յոյժ զօրաւոր բանակեցուլի մը վերածեցաւ, Թորնի Գերմանական բերդերն երկաթով պատեցան, եւ երկաթեայ աշտարակներով պատկեցան։ Տանձիկ գաղաքն եւ Բոզէնի նաւահանգիստն մեծապէս ամրացան։ Բիւսաւին կամրացուի այժմ, ինչպէս նաեւ Կլոկաւ։ Եւ Ռուսիա, իր կողմէ, Գերմանիոյ դէմ կը ճակատէ աւելի մեծ զօրութիւն մը քան որքան Աւստրիա կրնայ յաստարէզ հանել՝ հաւասարակշռութիւն դոյացնելու համար։ Գերմանիոյ համար անցած է ժամանակն՝ իր թշնամիներն մի եւ նոյն ժամանակ զարնելու։ Գերմանիա յիմարութիւն դործած պիտի լինի զարնելով զԴաղիա կամ զՌուսիա։ Եւ Գերմանիա պիտի չարուհակէ բարեհամութիւն ցուցնել Ռուսիոյ, մէկ եւ ուրախ պիտի լինի եթէ Ռուսիոյ դէմ դաշնակցութիւնք կազմուին»։

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ Ի ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Ռուսաստէր դաւադիրք ի Պուլկարիա իրենց գլուխն ունենալով Ալեքսանդր իշխանը տապալող ապստներն՝ երկրին զանազան կողմերը աշխատեր էին ինամակալութեան դէմ ապստամբութիւն յարուցանել, եւ բանակին ու ժողովրդեան մէկ մասն ալ յարած էր այս չարժման զոր գործադրել յառաջադրած էին ըստ հատ։ Մարտի երեքին որ է տարեդարձ Ս.յ-Սթեֆանոսի դաշնադրոյն կինգման։ Ապստամբական չարժումն իրօք տեղի ունեցաւ նաեւ Սիլիսդրէի մէջ, սահմանեալ ժամանակէն երկու օր յառաջ, քանզի դաւադրոյ գլխաւորներէն մին որ հրիւրապետ մ'էր, իմանալով որ քաղաքապետութեան զեկուցուած էր դաւադ-

բութիւնն, կանխեց գործոյն խոչընդոտ լինելով իւր հրամայած զօրքերն ըսելով անոնց թէ՝ հրաման առայած է ձերբակալելու զքաղաքապետն։ Իսկ քաղաքապետն ամէնքէն աւելի դարձ տեսած լինելով՝ երկրին այլ եւ այլ կողմերէն շուտով 4,000 ի չափ հաւատարիմ զօրք հասուց ապստամբութեան վայրն, եւ բերդապահ զօրքն ալ միանալով անոնց հետ շուտով զսպեցին չարժուելը, բայց ոչ առանց արիւնհեղութեան։ Հարիւրապետն որոյ անունն էր Քրիսթոֆ, իւր խոհ զօրաց ձեռօք սպաննուեցաւ։

Ռուսաստանի մէջ եւս Ռահվիրայիկ կոչուած վաշխառական հնամահակալութեան հակառակորդաց կողմէ շահուած լինելով Մարտ 3 ին արքունեաց առեն ըսութեամբ դուրս ելլաւ զօրանոցէն, սիրելց քաղաքային եւ նահանգային պաշտօնատանց եւ ատիկտնութեան պաշտօնատեղւոյն, կարեց հեռագրաթելն եւ պաշարեց հեռեւակայ զօրանոցն։ Իսկ հնամահակալութեան հաւատարիմ մնացող զօրաց հետ ժողովրդային վինուորութիւն մ՚ալ միանալով՝ յաղթեցին ապստամբութիւնը, եւ Ռահվիրայիկ սպաք եւ սրիչ ապստամբներ ի վախճան դարձան։

Ապստամբութիւնը շուտով զսպուեցաւ ամեն կողմ, հնամահակալութեան խնամատուն անօրինութեամբն, բայց պէտ կրնայ ի հաշիւ առնուլ ազեատալի հետեւանքն, որ պատմութեան էջեր պիտի սեւցուննէ։ Քաջեր հրացանի բանուելոյն սրբ պարտէին իրենց հայրենեաց բարութեանը եւ անդորրութեանը նախրուած ըլլալ, ընտանիքներ սուգի եւ ողբի ենթարկեցան, եւ երկիրն ալ ի հարկէ մեծ կորուստ ունեցաւ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

վԵԿ. Սուլթանին հրամանաւ Միւչիւր Ալի Նիշամի փաշա այս Շբ. օր Պերլին ուղեւորեցաւ։ Նորին վսեմութեան պաշտօն յանձնուած է Գերմանիոյ կայսեր ծննդեան տարեդարձին առիթիւ վԵԿ. Սուլթանի շնորհաւորութիւններն մատուցանել վիլհելմ կայսեր։

— Թուրք լրագիրք կհամանան թէ կրէտէի նահանգային ժողովոյ քրիստոնեայ անդամոց ընտրութեանն առիթիւ՝ կղզւոյն այլ եւ այլ կողմերն խռովութիւնք ծագեր եւ երկու հոգի մեռեր ու 20—25 հոգի վիրաւորուեր են։

— Ասիական երկամուղեայ չինութեան գործն նոր արտօնատեարց ձեռամբ ի մուտ սկսվն հաւանական կերեւի։ Բարիզի դրամատեարց խումբին Գործակալ Մ. Տոնոյի կողմէ մարդ եկած է ի մայրաքաղաքս որ լիազօր իշխանութիւն ունի ի դիմաց նորա գործելու։ Մ. Տոնոն հեռագրած է Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութեան թէ մէկ միլիոն ոսկւոյ կանխավճարն արդէն յանձնուած է որոշեալ դրամատան որ Ասիական երկամուղեայ չինութիւնն արտօնող կայս. հրամանագիրն ելնելէն անմիջապէս յետոյ պիտի յանձնուի Օսմ. Գանձուն ինչ ինչ կարգադրութեամբ։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐ

Հրապարակ ելաւ սոյն պատկերազարդ հեռաբերքրական հրատարակութեան չորրորդ հատորն՝ որ ընդ ամենը տասն հատորէ պիտի բաղկանայ։ Աւրգոյ հրատարակիչն՝ Նշան Կ. Պէրպէրեան էֆէնտի վճռած լինելով թէ պիտի յաջողի ամբողջովին աւարտել զայս գործ գոյն ինչ քաջալերութեամբ ընթերցասէր հասարակութեան կողմէ, վերահաս ձեռնարկած է ժամանակէ մը ի վեր ինչ ինչ պատճառներով դադրեցուցած ըլլալէն յետոյ։

Տէր եւ Տնօրէն
Հ. ՍՏԵՓԱՆ Ե. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆ
(ԱՐԱՄՆԱՆ)
Զագմագիըար Ցակոբեան խան, Թիւ 13